

Nr 23.

Ankom till riksdagens kansli den 17 april 1925 kl. 5 e. m.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län.

I en till lagutskott hänvisad, av andra lagutskottet behandlad proposition, nr 21, har Kungl. Maj:t, under återopande av propositionen bilagda, i statsrådet och lagrådet förda protokoll, föreslagit riksdagen att antaga nedan intagna förslag till lag rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län.

Beträffande grunderna för ifrågavarande lagförslag får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionens innehåll.

Såsom bekant har behovet att åstadkomma bättring i de otillfredsställande jorddelningsförhållanden och det orediga fastighetsväsen, som sedan länge äro rådande inom större delen av Kopparbergs län, alltmera gjort sig kännbart. Inom den avsedda delen av länet, vilken omfattar Ovansiljans och Nedansiljans domsagor, Nås och Malungs domsaga utom Sävsnäs socken samt vidare Sätters socken i Hedemora domsaga och Svärdsjö, Envikens, Vika, Torsångs, St. Tuna, Silvbergs och Gustafs socknar i Falu domsaga (sammanlagt 31 socknar), ligger jorden i allt väsentligt ännu i storskifte. Sådana skiften hava på bekostnad eller med understöd av statsmedel förrättats under loppet av 1800-talet. Ägosplittringen inom byarna har efter hand fortskridit så långt, att den numera ej sällan tenderar att utgöra ett allvarligt hinder för drivande av ett rationellt jordbruk och för en välordnad skogshushållning. Ägoblandning emellan olika byar och somligstädes även mellan olika socknar förekommer ock i avsevärd omfattning. Till följd av att hinder förelegat för ägostyckningsinstitutets användning hava sänjedelningar, i realiteten innebärande ägostyckning, i stor utsträckning ägt rum, likasom avsondringsförfarande i ett synnerligt stort antal fall tillämpats utan iakttagande av lagens bestämmelser. Av hindret för ägostyckningsförfarandets användning samt fångeshandlingarnas avfattning i strid med upplåtelsearnas verkliga innebörd har föranletts, att fas-

Brister i nuvarande jorddelningsförhållanden och fastighetsväsendet inom vissa delar av Kopparbergs län.

tighetsredovisningen är i hög grad otillfredsställande. Det förhållandet slutligen, att en mycket betydande del av jorden innehaves utan i laga ordning bekräftad åtkomst, har, fränsett den därav föranledda oredan i fastighetsväsendet, ock varit ägnad att skapa en viss grad av rättsosäkerhet.

Kommissionen för Dalarnas indelning i skifteslag.

För att söka råda bot å hithörande missförhållanden hava de senare åren särskilda åtgärder från statsmakternas sida vidtagits.

Sedan skifteslagstiftningskommittén i en den 13 juni 1911 till Kungl. Maj:t avläten skrivelse — med påpekande av den inom ifrågavarande delar av Kopparbergs län förekommande ägoblandningen mellan olika byar samt den rådande osäkerheten om vad som där skulle anses såsom ett skifteslag — framhållit, att en genom statens försorg genomförd reglering i sistnämnda hänseende vore en oundgänglig förutsättning för ävågabringande i dessa orter av laga skiften, beviljade 1919 års riksdag, efter framställning av Kungl. Maj:t, särskilt anslag för utarbetande på statsverkets bekostnad av förslag till indelning i skifteslag av de ifrågavarande delarna av länet, i den mån vederbörande kommuner förklarar sig icke hava något att däremot erinra. För verkställande av utredning angående möjligheten att verkställa dylik indelning såsom förberedande åtgärd till laga skiften tillkallade Kungl. Maj:t i februari 1920 särskilda sakkunniga. Vid sammanträden, som dessa sedermera hade med ortsbefolkningen, mötte emellertid från dennas sida ett starkt motstånd mot de sålunda ifrågasatta åtgärderna. Detta motstånd hade närmast sin grund i farhågor för att med de nya skiften, till vilka skifteslagsindelningen vore att betrakta såsom en förberedelse, skulle komma att förknippas ett väsentligt vidgat vitsord att påkalla dylikt skifte jämte utflyttningstvång samt betydande förrättningskostnader. Med anledning av berörda obenägenhet till medverkan från befolkningens sida förklarade Kungl. Maj:t den 30 november 1922, att de sakkunnigas arbete, till vars fortsättande även 1920 års riksdag beviljat anslag, men vilket vilat alltsedan juni 1921, icke utan Kungl. Maj:ts särskilda medgivande skulle ånyo upptagas.

Dalautredningen.

Emellertid ansågs det icke kunna vidare anstå med vidtagandet av lagstiftningsåtgärder i syfte att befordra en lämplig ägosammandragning i ifrågavarande trakter. Efter av Kungl. Maj:t gjord framställning, däri betonades, att frågans lösning måste sökas under största möjliga hänsynstagande till de för länet säregna förhållanden och under beaktande av från ortsbefolkningen framförda synpunkter, beviljade 1923 års riksdag anslag till bestridande av kostnaderna för utredning angående jordförhållandena i länet, avseende i första hand att ernå en plan för vinnande av en lösning av frågan genom åtgärder, som i största möjliga mån anknöte sig till nuvarande förhållanden. Samtidigt uttalades av riksdagen, att de i länet rådande egenartade jordförhållandena gjorde det ofrånkomligt att åtminstone tillsvidare hålla länet utanför den för landet i övrigt avsedda jorddelningslagstiftningen. Den sålunda avsedda ut-

redningen (den s. k. Dalautredningen), till vilken anslag fortfarande utgår, anförtroddes åt dåvarande justitierådet Anshelm Berglöf, vid vars sida såsom biträden ställdes en lantmätare och en jurist, varförutom Kungl. Maj:t i enlighet med därom av riksdagen uttalad önskan tillkallade fyra representanter för den jordbrukande befolkningen i länet att deltaga i utredningsarbetet.

Ett av dettas första resultat var det förslag till särskild lagstiftning om ägostyckning inom vissa delar av Kopparbergs län, som efter vidtagandet av vissa jämkningar förelades 1924 års riksdag och av denna antogs. Genom denna lagstiftning möjliggjordes ägostyckningsinstitutets användande jämväl i de allenast storskiftade delarna av nämnda län.

Lagen om ägostyckning i vissa delar av Kopparbergs län.

Jämväl nu förevarande lagförslag är grundat å framställning och förslag från Dalautredningen. Det avser huvudsakligen att genom anordnande på statens bekostnad av ett mindre antal försöks- eller provskiften i olika delar av länet vinna erfarenhet om vilka regler för framtiden böra vinna tillämpning med avseende å laga skiften till rubbning av inom ifrågavarande delar av länet verkställda storskiften. Samtidigt räknar man emellertid också med att genom dessa försöksskiften — vilka äro avsedda att utgöra för framtiden bestående jorddelningar med samma verkan, som laga skiften eljest lagligen tillkommer — kunna på ett åskådligt sätt klargöra för befolkningen, huru väsentligt fördelarna av ett laga skifte, som vederbörligen anpassats efter förhållandena i det särskilda fallet, övertväga med sådant skifte förenade olägenheter, och såmedelst även i viss mån stimulera intresset för laga skiftens genomförande.

Förevarande lagförslags innebörd.

I fråga om försöksskiftenas verkställande föreslås avvikelser i vissa hänseenden från de för laga skiften eljest gällande stadganden. Sålunda skola beträffande vitsord att påkalla skifte lända till efterrättelse de för närvarande enligt kungörelsen om förändrade föreskrifter i avseende å besutenhets- och skiftesväsendet i Stora Kopparbergs län den 18 februari 1859 gällande bestämmelser, enligt vilka för genomdrivande av laga skifte fordras anslutning från delägare, som innehava minst halva skattetalet inom skifteslaget. Och vidare skall utflyttningsskyldighet icke kunna åläggas någon delägare mot hans bestridande. I övrigt förutsätter förslaget, att Kungl. Maj:t beträffande de särskilda skiftena skall bestämma, huruvida och i vad mån skogsmark och i fäbod belägen inrösningsjord skall uteslutas från delningen, ävensom meddela särskilda föreskrifter i andra hänseenden, där anledning till avvikelse från de för laga skiften eljest gällande rättsregler kunna finnas påkallade.

Såsom av förslaget framgår, är det avsett, att av statsmedel skola beträffande ifrågavarande skiften gäldas kostnaden till förätningsmännen, lösen av kartor och handlingar samt kostnad för av sådant skifte föranledda väganläggningar ävensom för därvid beslutad utflyttning, som prövats bereda förmånligare ägoanordning.

Gällande bestämmelser om statsbidrag till lantmäteriförrättningar m. m.

Något särskilt anslagsöskande för nästkommande budgetår i anledning av förevarande lagförslag har icke ansetts nödigt. Redan för närvarande utgå statsbidrag i viss omfattning till bestridande av kostnader för skiftesförrättningar. Enligt kungörelsen angående villkor för erhållande av statsbidrag till lantmäteriförrättningar av den 8 juni 1923 gäller nämligen, att vid laga skifte sådant bidrag må under vissa angivna förutsättningar utgå *dels* åt mindre bemedlade skiftesdelägare med belopp, motsvarande högst hälften av den å sådan delägare belöpande anpart av lantmätaren tillkommande arvode, däri inberäknat lösen för kartor och handlingar, och *dels* för utflyttning och väganläggning, som beslutats vid skiftet, med hälften av uppskattade kostnaden för åtgärden. Nu nämnda bidrag utgå av tvänne å riksstaten under nionde huvudtiteln uppförda ordinarie förslagsanslag, rubricerade det ena såsom bidrag till skiften, hemmansklyvningar och rågångsförrättningar och det andra såsom bidrag till utflyttnings- och väganläggningskostnader i sammanhang med skiften och hemmansklyvningar.

I propositionen har nu förutsatts, att de obetydliga kostnader, som kunna komma att under nästa budgetår föranledas av den med lagförslaget avsedda skiftesverksamheten, må bestridas av det först berörda anslaget, vilket beslutats skola för nämnda budgetår uppföras med enahanda belopp som för nu löpande eller med 50,000 kronor.

I detta sammanhang må ock erinras om, att enligt förordningen angående distriktslantmätare m. fl. tillkommande resekostnads- och traktamentsersättning (resereglemente för lantmätare) av den 31 december 1920 sådan ersättning skall gäldas av statsmedel bl. a. beträffande förrättning, som på grund av vederbörligt förordnande utföres enligt skiftesstadgan eller annan angående delning av jord å landet gällande författning.

Utskottets yttrande.

Det misslyckande, vari statsmakternas tidigare strävande att komma till rätta med de otillfredsställande jordförhållandena i Dalarna resulterat, och det alltmera trängande behovet att finna en väg, som kan leda ut ur det nuvarande tillståndet, utgöra enligt utskottets mening kraftigt talande skäl för den nu föreslagna anordningen att söka på erfarenhetens väg nå fram till de regler, vilka såsom mest ändamålsenliga och lämpliga böra upptagas i den blivande, mera definitiva lagstiftningen å området. Väl kunna, såsom lagrådet framhållit, betänkligheter möta mot att i den utsträckning, som beträffande ifrågavarande försöksskiften föreslagits, åt Kungl. Maj:t överlämna bestämmanderätten i frågor, som eljest regleras huvudsakligen i allmän lag. Emellertid får å andra sidan syftet med anordningen icke äventyras genom för snäv reglering av densamma. Att enhetlighetens krav skola mera, än nödigt är, åsidosättas, lärer ej behöva befaras. Med hänsyn till de i propositionen därutinnan framhållna synpunkterna torde vara nödvändigt att för de med förslaget avsedda skiftesförrättningarna förbehåll göres såväl om de gamla skiftesvitsordsreglernas bibehållande som ock därom, att utflyttningskyldighet icke må kunna åläggas delägare mot hans bestridande.

I anledning av förslagets bestämmelse, att kostnaderna beträffande de ifrågasatta skiftesförrättningarna skola helt vila å statsverket, må påpekas, att, såsom lantmäteristyrelsen i ett den 12 november 1918 avgivet utlåtande i ämnet ej utan fog framhållit den utveckling, förhållandena å området tagit, icke enbart borde tillskrivas en inrotad sedvänja och säregna egenskaper hos befolkningen, utan att den även berodde på den undantagsställning, som Dalarna från äldre tider intagit i fråga om villkoren för jordens delning, den osäkerhet, som rått i fråga om de bestämmelser, vilka under särskilda tider gällt, och bristande uppsikt över bestämmelsernas efterlevnad ävensom, i viss mån, på innehållet i de bestämmelser, som meddelats för att råda bot för jordsplittningen. Särskilt förtjänar i detta sammanhang från senare tid erinras om missgreppet vid tillkomsten av 1896 års lag om hemmansklyvning, ägostyckning och jordavsöndring, att ägostyckningsinstitutet reglerades på sådant sätt, att detsamma inom ifrågavarande delar av Kopparbergs län på grund av där faktiskt rådande förhållanden blev oanvändbart. Då riksdagen, på sätt förut nämnts, åren 1919 och 1920 beviljade anslag för utarbetande av förslag till skifteslagsindelning inom hithörande delar av länet, förutsattes ock, att dessa indelningar skulle verkställas helt och hållet på statsverkets bekostnad. Vidare må erinras om, att, enligt vad av den förut lämnade redogörelsen framgår, statsbidrag redan för närvarande i ej ringa utsträckning utgår till täckande av i samband med lagaskiftesförrättningar uppkommande kostnader. Av Dalautredningen har uppgivits, att utflyttning vid de med lagförslaget avsedda skiftesförrättningar sannolikt icke kan förväntas förekomma i sådan omfattning, att bidraget i denna del komme att bliva av någon större betydelse. Under sådan förutsättning torde kunna antagas, att ett laga skifte i ifrågavarande trakter, förrättat i enlighet med för närvarande gällande regler, skulle kunna åsamka statsverket utgifter i form av statsbidrag enligt de därom gällande bestämmelser till kanske högre belopp än den kostnad, som ett skifte enligt förevarande lagförslag kan beräknas komma att medföra för statsverket.

Vid övervägande av hithörande förhållanden har utskottet funnit sig icke kunna utan äventyrande av det syfte, som föreliggande lagförslag avser att främja, hemställa om någon begränsning beträffande grunderna för statshjälp utgående till nu ifrågavarande försöksskiften.

Att beräkna, i vilken omfattning statsmedel kunna komma att tagas i anspråk för förevarande ändamål, låter sig givetvis icke göra, innan ståndpunkt tagits till frågan om antalet av ifrågavarande skiften. Enligt uttalande i propositionen är det, under förutsättning att lagförslaget antages, Kungl. Maj: ts avsikt, att, sedan ansökningar om skiftes verkställande enligt den föreslagna lagen före utgången av innevarande år inkommit, riksdagen nästkommande år skall i samband med anslagsäskande för ändamålet sättas i tillfälle att träffa närmare bestämmelser angående den omfattning, i vilken skiftesförrättningar enligt lagen må äga rum.

Med hänsyn till det anförda finner sig utskottet böra i princip giva sin till-

styrkan till det nu föreliggande lagförslaget, samtidigt som utskottet emellertid finner det angeläget uttala, att ett åtagande från statsmakternas sida att bekosta ifrågavarande försöksskiften till det antal, som framdeles kan vardas bestämt, icke i någon mån prejudicierar i fråga om omfattningen av blivande statsbidrag till de laga skiften, som i anledning av en mera definitiv lagstiftning i ifrågavarande trakter sedermera må komma till stånd.

Beträffande detaljerna i det föreliggande lagförslaget har utskottet funnit anledning till erinran eller uttalande allenast i nedan angivna hänseenden.

2 §.

I punkten 1) uttalas, att angående skiftesvitsord skall lända till efterrättelse vad i kungörelsen den 18 februari 1859 (nr 11) finnes stadgat. Enligt denna gäller bland annat, att, därest framställd begäran om laga skifte på grund av bestridande därav från delägare, som innehava mera än hälften av skifteslagets skattetal, förfaller, frågan om skifte icke får på nytt väckas inom 10 år därefter, såvida icke minst $\frac{2}{3}$ av delägarna förena sig i ny ansökning. Med förevarande lagförslags syftemål torde överensstämman, att ovan återgivna bestämmelse icke må anses stå hindrande i vägen för tillkomsten av ett skifte i enlighet med förslaget regler, därest övriga förutsättningar därför äro för handen. Likaledes torde få förutsättas, att en ansökning om skifte enligt den föreslagna lagen, som på grund av bristande anslutning från delägarnas sida förfallit, icke med avseende å framtida begäran om laga skifte må anses hava den hämmande inverkan, som för förfallen ansökan i förenämnda kungörelse föreskrivits.

Beträffande punkten 3) har överlantmätaren i Kopparbergs län i avgivet utlåtande framhållit, att tredskande delägare icke borde få hindra en nyttig och nödig flyttning inom byområdet av ett eller annat därvarande hus och därigenom omöjliggöra en behöflig reglering av en tomtgräns. Lantmäteristyrelsen har i anledning härav uttalat, att förslaget icke synes lägga hinder i vägen för mindre betydande husflyttningar för lämplig reglering av tomterna, vilket torde följa därav, att själva byplanen skall ingå i delningsområdet. Departementschefen har i sitt yttrande till statsrådsprotokollet givit sin anslutning till detta styrelsens uttalande. Fall kunna emellertid tänkas förekomma, då en lämplig tomtanordning skulle ytterligt försvåras, därest ej möjlighet funnes till flyttning icke blott av ett eller annat hus inom byn utan jämväl av hel gård till annan obebyggd tomt eller lucka inom det bebyggda området eller till plats, belägen i omedelbar anslutning till detsamma. För tydliggörande av att även i sådant fall åläggande till flyttning må i händelse av bestridande från vederbörande delägars sida kunna meddelas, har utskottet funnit sig böra förorda den jämkningen i punktens avfattning, att framför ordet »utflytta» inskjutas orden »ur by».

6 §.

I anledning av framkomna uttalanden vill utskottet framhålla, att i §:n omnämnd lösen av kartor och handlingar givetvis avser lösen allenast av det exemplar därav, som skiftesmannen jämlikt gällande skiftesbestämmelser är pliktig att utlämna till delägarna, och att sålunda, därest av någon delägare för eget behov begäres utdrag av karta eller handling, detta får bekostas av honom själv.

I anledning av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen, med förklarande att Kungl. Maj:ts förvarande förslag icke av riksdagen i oförändrat skick antagits, måtte för sin del antaga följande

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

L A G

rörande vissa laga skiften inom de på bekostnad eller med understöd av staten storskiftade delarna av Kopparbergs län.

Härigenom förordnas som följer:

1 §.

För vinnande av erfarenhet vilka regler böra för framtiden vinna tillämpning med avseende å laga skifte till rubbning av storskifte, som inom Kopparbergs län verkställt på bekostnad eller med understöd av staten, må efter medgivande av Konungen sådant laga skifte verkställas på de villkor och i den ordning, som i denna lag stadgas.

2 §.

I fråga om laga skifte enligt denna lag skall gälla:

1) angående skiftesvitsord skall vad i kungörelsen den 18 februari 1859 (nr 11) finnes stadgat lända till efterrättelse;

2) i fäbod belägen inrösningsjord samt skogsmarken må, även där sådant eljest icke är enligt lag eller annan författning medgivet, helt eller delvis utslutas från delningen, så framt icke sådan marks intagande i skiftet befinnes komma att, utan någon delägars skada, för delägarna i allmänhet medföra fördelar, som väsentligen överväga därav följande kostnader och olägenheter;

3) delägare må ej mot sitt bestri- 3) delägare må ej mot sitt bestri-
dande förpliktas att utflytta; dande förpliktas att *ur by* utflytta;

4) i övrigt verkställes skiftet enligt särskilda föreskrifter, som Konungen äger meddela, eller, i den mån sådana föreskrifter icke meddelats, med tillämpning av vad lag eller annan författning rörande laga skifte innehåller.

(Kungl. Maj:ts förslag.)

(Utskottets förslag.)

3 §.

Ansökning om förordnande för lantmätare att verkställa laga skifte enligt denna lag skall vara inkommen till länsstyrelsen i Kopparbergs län senast den 31 december 1925. I ansökningen skall uttryckligen angivas att skifte enligt denna lag avses.

Inkommen ansökning insändes till Konungen, som bestämmer, om lantmätare skall förordnas i anledning av ansökningen.

4 §.

Sedan jämlikt Konungens beslut förordnande för lantmätare meddelats, åligger det förrättningsmännen, därest laga hinder mot förättningen icke finnes möta, att vid sammanträde med delägarna verkställa utredning, huruvida och i vilken omfattning mark, efter ty i 2 § under 2 sägs, bör uteslutas från delningen, samt att avgiva yttrande i frågan, varefter handlingarna i ärendet ofördröjligen skola av lantmätaren insändas till Konungen.

5 §.

Sedan handlingarna inkommit, besluter Konungen, om skifte enligt denna lag skall komma till stånd eller icke. Bifalles ansökningen, bestämmer Konungen tillika, huruvida och i vilken omfattning mark, som i 2 § under 2 avses, skall från delningen uteslutas, samt meddelar, i den mån omständigheterna därtill föranleda, sådana särskilda föreskrifter i övrigt, varom i 2 § under 4 förmäles. Sådana föreskrifter må även under förrettningens fortgång av Konungen meddelas, därest behov av nya eller ändrade bestämmelser yppas.

6 §.

Vid förrättning enligt denna lag skola kostnaden till förrättningsmännen, lösen av kartor och handlingar samt kostnad för väganläggningar, som av skiftet föranletts, ävensom för utflyttning, som prövats bereda förmånligare ägoanordning, gäldas av allmänna medel.

Stockholm den 17 april 1925.

På andra lagutskottets vägnar:

BROR PETRÉN.

Vid ärendets behandling hava närvarit:

från första kammaren: herrar *Bror Petré*n, *Linder*, *Sigfrid Hansson*, greve *Spens, von Koch*,*) *Martin Svensson*, *Schedin* och *Akerberg**);

från andra kammaren: herrar *Magnusson* i Kalmar, *Hagman*,*) *Hage*, *Magnusson* i Skövde, *Ros*, *Andersson* i Rasjön, *Lindgren* i Dingelvik och *Pettersson* i Hällbacken.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.